

Türkiye’de Belediye Nüfusları

Yrd. Doç. Dr. Hüsniye AKILLI

1580 sayılı Belediye Kanununda bir yerleşmeye belediye tüzel kişiliğinin verilebilmesi için, son nüfus sayımına göre o yerleşimin **2000’den fazla olması** gerekmekte, bir köy veya meskûn sahalari arasında merkez ittihaz edilecek yere azami **500 metre** mesafesi bulunan birkaç köy veya köylerle, köy kısımlarının birleşerek belediye kurabileceği ifade edilmektedir. Bu ölçütleri yerine getirerek bir kez belediye tüzel kişiliği kazanan bir yerleşme genel olarak birleştirmeler dışında hiçbir koşulda bu statüyü yitirmemektedir, çünkü kanun bunu geri alınamaz bir hak olarak görmüş ve tüzel kişiliğın kaybı konusunda herhangi bir hüküm getirmemiştir.

1580 sayılı Belediye Kanunu yerine kabul edilen 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 4. maddesinde göre ise; il ve ilçe merkezlerinde belediye kurulması zorunludur ve belediye tüzel kişiliğini kazanmak isteyen yerleşim yerinin nüfusunun **5000 ve üzerinde olması** gerekir. Nüfus artışı nedeniyle belediyelerin sayısal artışını ve kaynak israfını önlemek amacıyla nüfus ölçütünü 2000’den 5000’e çıkaran kanunun aynı maddesinde, içme- kullanma suyu havzaları ile sit ve diğer koruma alanlarında ve meskûn sahası kurulu bir belediyenin sınırlarına **5 kilometreden** daha yakın olan yerleşim yerlerinde belediye kurulamayacağı hükmü de getirilmiştir.

3030 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda büyükşehir belediyesi tüzel kişiliğini kazanabilme koşulu olarak nüfus ölçütüne ilişkin hükme yer verilmemişken, 5216 sayılı kanunun 4. maddesinde; son nüfus sayımına göre toplam nüfusu **750.000’den fazla olan** il belediyelerinin, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürülebileceği ifade edilmiştir.

5393 sayılı kanunun 11. maddesinde nüfusu 2.000’in altına düşen belediyelerin, Danıştay’ın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine müşterek kararname ile köye dönüştürüleceği ifade edilmiş, geçici 3. maddesinde de; kanunun yayımlandığı tarihte 2000 yılı genel nüfus sayımına göre nüfusu 2.000’in altına düşen belediyelerin tüzel kişiliklerinin kaldırılarak köye dönüştürme işleminin 31.12.2006 tarihine kadar uygulanmayacağı hükmü getirilmiştir. Ancak belediyelerin tüzel kişiliklerinin bu tarihe kadar kaldırılmasına ilişkin hüküm Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) çalışmaları nedeniyle ertelenmiştir ve 2008 yılında yürürlüğe giren 5747 sayılı kanun ile de nüfusu 2000’in altına düşen küçük belediyelerin köye dönüştürülmesi işlemi yasal bir zemine kavuşturulmuştur.

Tablo 1. Yerel Yönetim Mevzuatı ile Belediye Tüzel Kişiliğinin Kazanılabilmesi İçin Belirlenen Nüfus Ölçütü

1580 sayılı Kanun	5393 sayılı Kanun	3030 sayılı Kanun	5216 sayılı Kanun	5747 sayılı Kanun
Yerleşimin son nüfus sayımına göre 2000’den fazla olması gerekmektedir.	Belediye tüzel kişiliğini kazanmak isteyen yerleşim yerinin nüfusunun 5000 ve üzerinde olması gerekir.	Kanunda nüfus ölçütüne ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır.	Toplam nüfusu 750.000’den fazla olan il belediyelerinin, fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeyleri de dikkate alınarak, kanunla büyükşehir belediyesine dönüştürüleceği ifade edilmektedir.	Nüfusu 2000 in altına düşen belediyeler, ilk genel mahalli idare seçiminden geçerli olmak üzere köye dönüştürülmektedir.

5747 sayılı kanun tasarısı genel gerekçesinde, küçük belediyelerin kaynak oluşturma kapasitelerinin bulunmadığı, genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan paylara bağımlı hale geldikleri, düşük nüfusa sahip yerleşimlerde nüfus ile orantılı bir idari teşkilatın kurulması gerektiği, yeterli nüfus büyüklüğüne sahip olmayan belediyelerde kaynak sıkıntısı nedeniyle mali yapının bozulduğu, borçlarının giderek arttığı ve belediye hizmetlerinin de yeterli kalitede ve mevzuata uygun olarak verilemediği, kaynakların daha üst yerel yönetim ölçeği olan il özel yönetimlerinde toplanmasıyla hizmetlerin daha nitelikli verileceği belirtilmiştir.

5747 sayılı Kanun'un gerekçesinde nüfusu 2000'in altına düşerek köye dönüştürülen belediyelerin ve tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı olduğu ilçe belediyesine mahalle olarak katılacak ilk kademe belediyelerinin borçları tablo 2'de yer alan rakamlarla ifade edilmiş, idari yapılarının değiştirilmesi konusunda tedbir alınmadığı takdirde bunların hizmet yerine borç üreten yapılara dönüşmelerinin kaçınılmaz hale geleceği vurgulanmıştır (www.tbmm.gov.tr/)

Tablo 2. 5747 Sayılı Kanunla Köye Dönüştürülen Belediyelerin ve Tüzel Kişiliği Kaldırılarak Bağlı Olduğu İlçe Belediyesine Mahalle Olarak Katılacak İlk Kademe Belediyelerinin Borçları

	2006 Yılında Yapılandırılan Borç Miktarı (TL)	Aradan Geçen Sürede Yeniden Biriken Borç Miktarı (TL)	İller Bankasına Borç Miktarı (TL)
Köye dönüştürülen belediyeler	80 milyon TL	55 milyon TL	65 milyon TL
Tüzel kişiliği kaldırılarak bağlı olduğu ilçe belediyesine mahalle olarak katılacak ilk kademe belediyeleri	174 milyon TL	128 milyon TL	23 milyon TL

5747 sayılı kanunda köye dönüştürülmesi gereken 862 belediyenin isimleri ekli bir liste halinde sıralanmıştır. Ancak kanunun, nüfusu 2000'in altına düşen belediyelerin köye dönüştürülmesine ilişkin olan geçici 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasına yönelik olarak, Cumhuriyet Halk Partisi tarafından Anayasa Mahkemesine iptal davası açılmış, bu davaya ilişkin Anayasa Mahkemesi Kararı 6 Aralık 2008 tarihinde 27076 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Yayımlanan kararda 862 belediyeden;

- Türkiye İstatistik Kurumu tarafından gerçekleştirilen adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına yasal süresi içinde iptal davası açanların,
- Yasa'nın yürürlüğe girdiği 22.3.2008 tarihinden önce 5393 sayılı Yasa'nın 8. maddesi uyarınca yapılan katılma işlemi ile nüfusu 2000'in üzerine çıkanların,
- "Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın önerisi ve Bakanlar Kurulu kararı ile ilan edilmiş turizm bölge, alan ve merkezleri ve kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri" kapsamında kalanlar ile "Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nca saptanan 2008 yılı turizm öncelikli yöreler" listesinde yer alanların, "belediye" statülerini koruyacakları, 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak mahalli idareler seçimlerine belde olarak katılacakları ifade edilmiştir.

5747 sayılı kanun ile köye dönüştürülmesi kabul edilen 862 belediyeden hangilerinin Anayasa Mahkemesi Kararına göre 29 Mart 2009 tarihinde yapılacak mahalli idareler seçimlerine köy ve mahalle statüsüyle katılacağı yani kaç belediyenin statüsünü koruduğu Yüksek Seçim Kurulunun resmi web sitesinde yayınlamıştır. Yüksek Seçim Kurulu'nun 2009/ 153 no'lu kararı ile 862 belediyeden; 7'sinin köy, 19'unun bağlı olduğu il veya ilçe belediyesine mahalle olarak, geriye kalan 836 beldenin ise belediye olarak seçimlere katılacağı ifade edilmiş (<http://www.ysk.gov.tr/ysk/index.html>), sonuçta 5747 sayılı kanunda köye dönüştürülmek üzere listelenen 862 belediyeden 836'sı statüsünü korumuştur.

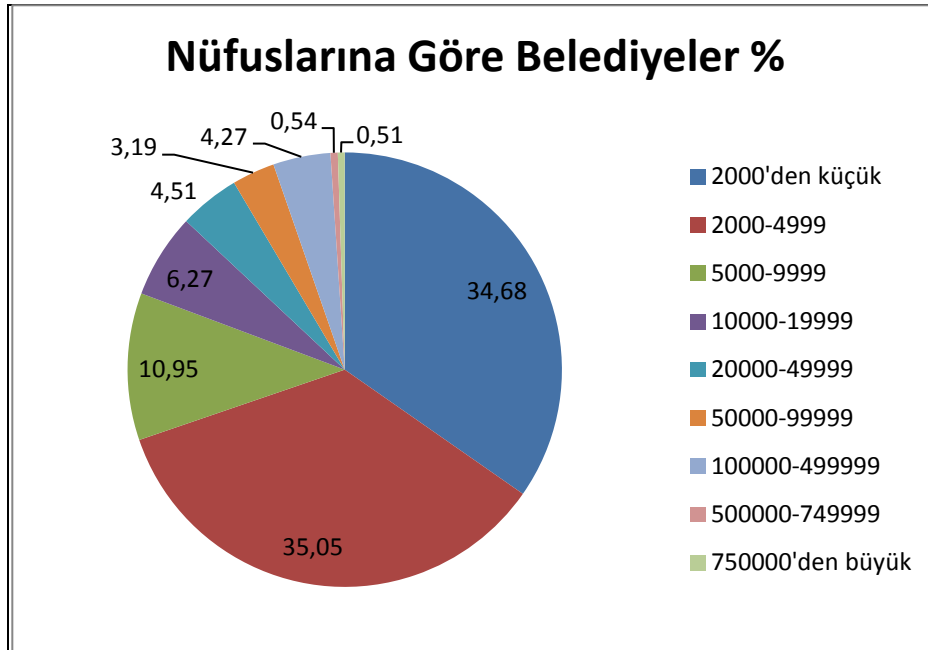
Kamuoyunda daha çok nüfusu 2000'in altına düşen belediyelerin kapatılması bağlamında gündeme gelmiş olan ve "ölçek reformu yasası" olarak da adlandırılan 5747 sayılı kanun, büyükşehir belediyesi sınırlarında ilk kademe belediyelerinin varlığına son vermiş, 16 büyükşehir belediyesini ilçeli büyükşehir belediyesi haline getirmiş, tüzel kişilikleri sona erdirilen belediyelerin mahallelerini ilçe belediyeleri altında birleştirmiştir. Bu reform, büyükşehir ve ilçe belediyelerine güç katmıştır. Büyük belediyeleri güçlendiren bu reform, diğer belediyelerin aleyhine olmuştur.

BELEDİYE SAYILARI

İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'nün resmi web sayfasında yayınlanan “**Belediye Başkanlıklarının 2010 ADNKS Nüfus, Parti ve Belediye Başkanlarının İsimlerine Göre Listesi**” ne göre Türkiye’de hâlihazırda toplam 2950 adet belediye bulunmaktadır. Aşağıdaki veriler ve tablolar bu liste doğrultusunda hazırlanmıştır.

Tablo.3. Nüfus Ölçütüne Göre Belediyeler

	Belediye sayısı	Oran
2000'den küçük	1023	34,68
2000-4999	1034	35,05
5000-9999	323	10,95
10000-19999	185	6,27
20000-49999	133	4,51
50000-99999	94	3,19
100000-499999	126	4,27
500000-749999	16	0,54
750000'den büyük	15	0,51

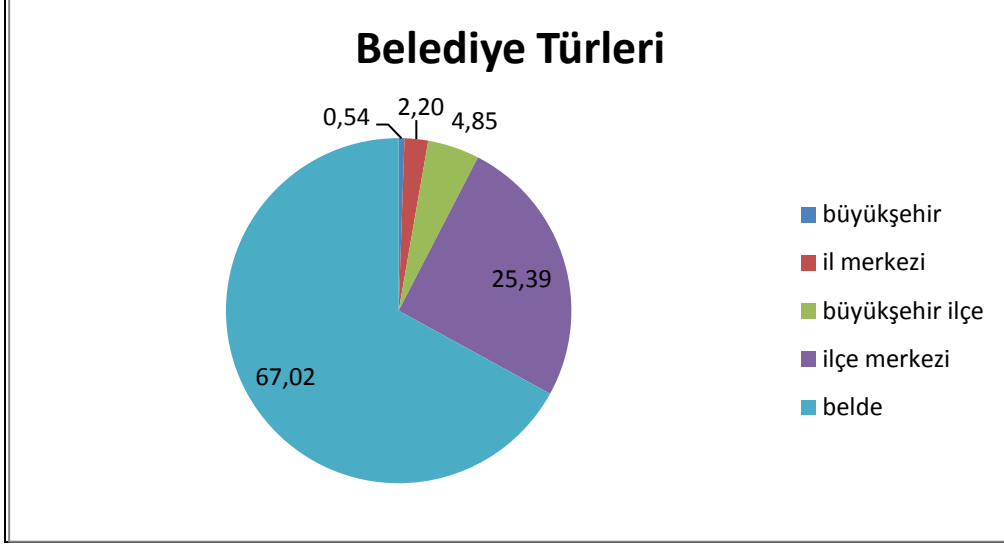

Şekil.1’de de görüldüğü üzere, Türkiye’de belediyelerin yüzde 70’inin nüfusu 5.000’in altındadır. Belediyelerin yüzde 81’inin nüfusu ise 10.000’in altındadır. Nüfusu 100.000 ve üzerinde bulunan belediyelerin oranı yüzde 5.32’dir.

BELEDİYELERİN TÜRLERİNE GÖRE DAĞILIMI**2950 belediyenin;**

- 16 tanesi büyükşehir
- 65 tanesi il merkezi
- 143 tanesi büyükşehir ilçe
- 749 tanesi ilçe merkezi
- 1977 tanesi belde belediyesidir.

Şekil.2.

NÜFUSU 2000'İN ALTINDA OLAN BELEDİYELER VE SAYILARI

- Ülkemizdeki belediyelerin yaklaşık 1/3'ünün nüfusu 2000'in altında olup toplam **1023** tanedir.
- Bu belediyelerden 59'u ilçe, 964'ü ise belde belediyelerinden oluşmaktadır.
- 250 tanesinin nüfusu 1000'in altındadır.
- Bu belediyelerin partilere göre dağılımı şöyledir: Yaklaşık yarısı yani 530'u AKP, 192'si MHP, 162'si CHP, 4'ü BDP ve 139'u diğer partiler.
- Nüfusu 2000'in altında olan 1023 belediyenin 110'u Konya il sınırları içerisinde.
- Nüfusu 2000'in altında olan belediyelerin bağlı oldukları illerin bölgelere göre sayısal dağılımında 17 il ile Karadeniz bölgesi birinci sırada yer almaktadır. Karadeniz'i 13 il ile Doğu ve İç Anadolu bölgeleri izlemektedir.

Tablo 3. Nüfusu 2000'in Altında Olan Belediyelerin İllere Göre Sayısal Dağılımı

110	Konya
51	Kütahya
45	Afyon
43	Tokat
41	Denizli
36	Yozgat
32	Manisa
31	Isparta
26	Kayseri
25	Çorum
24	Aksaray, Antalya, Sivas
21	Kırşehir, Ordu
20	Amasya, Nevşehir, Niğde
18	Çankırı
17	Ankara, Burdur, Malatya
15	Eskişehir
14	Adana, Aydın, Trabzon
13	Balıkesir, Giresun, Kırıkkale
12	Bursa
11	Çanakkale, İzmir, Uşak
10	Edirne, Erzurum, Maraş, Muğla, Samsun
8	Elazığ, Erzincan, Tekirdağ
7	Bilecik, Kırklareli, Zonguldak
6	Gümüşhane, Mersin
5	Hatay, Karaman, Kastamonu, Rize, Tunceli,
4	Adıyaman, Bayburt, Kilis, Muş, Sakarya, Sinop
3	Ağrı, Ardahan, Artvin, Bingöl, Bitlis, Bolu, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin, Osmaniye
2	Bartın, Batman, Karabük, Siirt, Şırnak
1	Iğdır, Kars, Yalova

Kaynak: http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/belediye_baskanlari2011.xls web adresindeki tablodan derlenerek oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:22.11.11

Tablo 4. Nüfusu 2000'in Altında Olan Belediyelerin Bağlı Olduğu İllerin Bölgelere Göre Sayısal Dağılımı

7 İl	Güney Doğu Anadolu Bölgesinde
8 İl	Ege Bölgesinde
8 İl	Akdeniz Bölgesinde
9 İl	Marmara Bölgesinde
13 İl	İç Anadolu Bölgesinde
13 İl	Doğu Anadolu Bölgesinde
17 İl	Karadeniz Bölgesinde

Kaynak: http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/belediye_baskanlari2011.xls web adresindeki tablodan derlenerek oluşturulmuştur. Erişim Tarihi:22.11.11

ÜLKEMİZDE BELEDİYELERİN NÜFUSLARINA GÖRE DAĞILIMI

- Toplam **2058** belediyenin yani toplam **belediye sayısının yüzde 70'inin nüfusu 5000'in altındadır.**
- 5000'in altındaki belediyelerin büyük çoğunluğunu belde belediyeleri oluşturmaktadır. (Nüfusu 5000'in altındaki belde belediyesi sayısı **1787**'dir)
- Nüfusu 2000 ile 4999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **1035**
- Nüfusu 5000 ile 9999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **323**
- Nüfusu 10.000 ile 19.999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **185**
- Nüfusu 20.000 ile 49.999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **133**
- Nüfusu 50.000 ile 99.999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **94**
- Nüfusu 100.000 ile 499.999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **126**
- Nüfusu 500.000 ile 749.999 Arasında Olan Belediye Sayısı: **16** (3'ü büyükşehir belediyesi: Samsun, Sakarya, Eskişehir, 13 tanesi ise büyükşehir ilçe belediyesi)
- Nüfusu 750.000'in Üzerinde Olan Belediye Sayısı: **15** (12'si büyükşehir belediyesi, 3 tanesi büyükşehir ilçe belediyesi: Bursa Osmangazi, Ankara Çankaya, Ankara Keçiören)

Not:

1. **Belediyelerin 2010 ADNKS Nüfus, Parti ve Belediye Başkanları ile ilgili bilgi için:**

Kaynak: http://www.migm.gov.tr/Dokumanlar/belediye_baskanlari2011.xls

2. **Konuyla ilgili daha ayrıntılı çalışma için :**

Kaynak: Akıllı H., "Türkiye'de Yerel Yönetim Sistemindeki Dönüşümün Sayısal Sonuçları: Antalya Örneği", Türk İdare Dergisi, Sayı: 469, Aralık 2010.